

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

1/2016

**Průběh a výsledky pařížského jednání o klimatu
2015 (COP21) – komentář k Pařížské dohodě**

Mgr. Eva Balounová
leden 2016

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

Úvod	2
Očekávání	2
Průběh jednání	3
Výstupy	3
Obsah dohody	3
Hodnocení	5
Kritika	5
Právní důsledky	6
Faktické důsledky	6
Navazující opatření	7
Použitá literatura a zdroje	8

Úvod

Plánovaným termínem pro uskutečnění 21. zasedání Konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN¹ o změně klimatu v Paříži, jehož cílem měla být nová dohoda o snižování emisí skleníkových plynů, která by nahradila Kjótský protokol, jehož platnost byla prodloužena do roku 2020², byl 30. listopad až 11. prosinec 2015. Jednání se nakonec protáhlo až do soboty 12. prosince 2015, kdy byl v podvečer schválen finální výstup této konference – Pařížská dohoda. Předkládaný materiál pojednává ve zkratce o celém procesu vyjednávání, zejména se však soustředí na rozbor finální dohody a toho, jak odpovídá požadavkům EU a jaké budou navazující kroky v EU a v ČR.

Očekávání

Většina států představila svoje příspěvky (Intended Nationally Determined Contributions – INDCs)³ již s předstihem. Tyto příspěvky se ale značně lišily. Některé státy nepředložily svůj příspěvek ve formě konkrétních čísel, ale spíše ve formě deklaratorních prohlášení o uvědomělosti. Lišila se i očekávání jednotlivých zástupců. Např. Evropská unie deklarovala svůj cíl dosáhnout „celosvětové a závazné dohody“. Ve Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě Pařížský protokol – plán boje proti globální změně klimatu po roce 2020 (KOM (2015) 81 v konečném znění)⁴ se Komise vyjádřila ke konkrétním cílům, kterých by dle ní měl Pařížský protokol dosáhnout: zajištění ambiciózního snížení emisí (snížení globálních emisí do roku 2050 alespoň o 60 % oproti úrovním z roku 2010) a tomu adekvátně nastavením právně vymahatelných závazků, provádění pravidelných celkových hodnocení v intervalech pěti let, posílení transparentnosti a odpovědnosti, podpoření udržitelného

¹ Konference smluvních stran (Conference of the Parties - COP) je nejvyšším rozhodovacím orgánem Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu a jsou v něm zastoupeny vlády všech zemí, které jsou smluvními stranami této úmluvy.

² Protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, Kjóto, 1997, vstoupil v účinnost v roce 2005 a zavazuje 38 nejvyspělejších zemí světa k diferencovanému snížení šesti skleníkových plynů (s důrazem na oxid uhličitý) do roku 2010 ve srovnání s rokem 1990; na konferenci v Dauhávě v Kataru v roce 2012 byl Kjótský protokol prodloužen do roku 2020

³ K dispozici [zde](#)

⁴ K dispozici [zde](#)

rozvoje, podpoření politik, které mobilizují investice veřejného a soukromého sektoru do rozvoje hospodářství s nízkými emisemi odolného vůči změně klimatu. Součástí dohody měl být jak přehledný systém hodnocení pro snižování emisí skleníkových plynů (mitigace), tak opatření pro přizpůsobení se změnám klimatu (adaptace). Jednání o textu dohody se však nezačala vést až v Paříži – již na konci října v Bonnu byl schválen text v rozsahu padesáti stran, který byl v Paříži diskutován. Fakticky se dohoda ale připravovala již od roku 2012 (COP18 v Dauhá, Katar).

Průběh jednání

Konference, které se zúčastnilo celkem 196 delegací, se konala ve střežených prostorech výstaviště v Le Bourget na předměstí Paříže. Začala 30. listopadu projevy předních světových státníků. Návrh kompromisní dohody smlouvy o délce již jen 29 stran byl předložen francouzským předsednictvím odpoledne ve středu 9. prosince. Cíl, který byl deklarován před začátkem konference, zněl udržet oteplování pod 2°C⁵. V závěrečném navrhovaném textu však došlo k zahrnutí i alternativní možnosti – udržet oteplování dokonce pod 1,5°C. Tento ambiciózní cíl dlouhodobě prosazovalo tzv. „forum nejzranitelnějších“⁶. Jejich cíl na konferenci podpořily i Francie, Německo, Kanada a oznámily vznik koalice „vysokých ambicí“, kterou tvoří USA, Evropská unie a takzvaná skupina Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP). Finální text smlouvy dohody o 31 stranách byl nakonec představen v sobotu 12. prosince 2015 krátce po poledni. Tento text byl nakonec tentýž den v podvečer na plénu COP21 schválen.⁷ Ke schválení došlo rychle a bez připomínek. Účinnost dohody je však podmíněna její ratifikací v alespoň 55 státech produkujících nejméně 55 % skleníkových plynů. Začátek tohoto ratifikačního procesu je plánován na duben 2016.

Evropská unie spolu s dalšími rozvinutými zeměmi (USA, Kanada, Japonsko, aj.) se ale staly terčem kritiky neziskových organizací, ty je kritizují za to, že se v dohodě nechtějí zavázat k rychlému snižování emisí do roku 2020 – to by dle neziskových organizací mohlo být gestem, které by přimělo vyjednávací skupinu nejvýznamnějších rozvojových zemí jako Čína, Indie nebo Egypt je dorovnat a zavázat se více emise snižovat po roce 2020. Evropská unie byla zástupci neziskových organizací také kritizována za pokrytectví.⁸ Česká republika se summitu zúčastnila⁹ těsně potom, co vláda částečně prolomila tzv. limity těžby hnědého uhlí. A předmětem kritiky se stala i Francie, zejména kvůli zákazu protestů během konání konference, které odůvodňovala obavami z teroristických útoků.¹⁰

Výstupy

Obsah dohody

Univerzální a závazná Pařížská dohoda je zajímavá zejména svými vysokými ambicemi a zároveň absencí konkrétních kroků, jak je naplnit.

Celý dokument se skládá z 31 stran, samotný text dohody tvoří ale jen 12 stran, začátek textu tvoří právně nezávazná předmluva, jakási deklarace o přijetí dohody. Dohoda má 29 článků.

⁵ Podle řady institucí, předně př. Mezivládního panelu pro změny klimatu (IPCC) by překročení 2 stupňové hranice vedlo k závažným dopadům spojeným zejména s extrémními výkyvy počasí či nevratnými změnami ekosystémů. I tato hranice 2° C je však příliš vysoká např. pro ostrovní státy atp. IPCC předpokládala, že pokud nedojde k žádným dohodám (ani k té Pařížské), nárůst teploty do konce století by mohl být na úrovni 4° C.

⁶ Vedené Kostarikou a Filipínami

⁷ Text je k dispozici v anglickém jazyce [zde](#)

⁸ EU získala od nevládních organizací anticenu Fosílie dne (viz [zde](#))

⁹ Projev ministra životního prostředí Richarda Brabce je k dispozici [zde](#)

¹⁰Např. [zde](#)

Nejdůležitější cíle jsou obsaženy v článku 2: za účelem posílit celosvětovou reakci na hrozby změny klimatu v souladu s udržitelným rozvojem a snahami o vymýcení chudoby je potřeba:

- Udržet nárůst průměrné celosvětové teploty výrazně pod 2 °C oproti předindustriální době a směřovat úsilí k tomu, omezit tento nárůst na 1,5°C
- Zvyšovat schopnost přizpůsobit se nepříznivým dopadům změny klimatu a zvyšovat odolnost vůči těmto změnám a podporovat nízkouhlíkové hospodářství způsobem, který neohrozí produkci potravin
- Snaha o to, aby finanční toky byly v souladu s cestou k nízkouhlíkovému hospodářství a zvyšování odolnosti vůči změně klimatu

Tato dohoda má být prováděna s ohledem na spravedlnost a princip společné, ale diferencované odpovědnosti a možností, ve světle rozdílných národních podmínek.

Aby bylo těchto cílů dosaženo, mají strany usilovat o to, aby globálního maxima vypouštění emisí skleníkových plynů bylo dosaženo co nejdříve (s uznáním, že rozvíjející se státy dosáhnou tohoto maxima později) a poté provádět rychlé snižování emisí v souladu s nejlepšími dostupnými vědeckými postupy tak, aby ve druhé polovině tohoto století bylo dosaženo rovnováhy mezi antropogenními emisemi a emisemi, které jsou přírodní zdroje schopné poutat, a to vše na bázi rovnosti a v kontextu udržitelného rozvoje a boje s chudobou. K těmto cílům mají vést národní příspěvky států (již zmíněné INDCs), které mají být co nejambicióznější. V dohodě je rozlišováno mezi tzv. rozvinutými a rozvíjejícími se státy: rozvinuté státy mají hrát (i nadále) vedoucí úlohu nastavením absolutních cílů snížení emisí a rozvíjející státy by se měly snažit pokračovat ve svém úsilí zmírňovat emise. Rozvíjejícím se státům by měla být zajištěna podpora. Státy své národní příspěvky sdělují každých pět let. Všechny smluvní státy se také mají snažit formulovat své dlouhodobé strategie k nízkouhlíkovému hospodářství s ohledem na článek 2 ve světle jejich rozdílné odpovědnosti a schopnosti. Je brán ohled na nejméně rozvinuté země a na malé ostrovní státy. Je upravena i podoba kooperace na regionální úrovni.

Článek 5 se věnuje opatřením k zachování a podpoře pohlcování a rezervoárů skleníkových plynů (lesy). Článek 6 se týká dobrovolné spolupráce. Článek 7 se věnuje adaptaci na změnu klimatu: tato adaptační opatření a snahy o přizpůsobení se by měly respektovat genderově vyvážený, plně transparentní přístup, který bere v úvahu zranitelné skupiny obyvatel, komunity a ekosystémy a měl by být založen na nejlepších dostupných vědeckých poznatcích a pokud je to vhodné i na tradičních znalostech, znalosti původních obyvatel, místních ekosystémů, atp. Sdělení k adaptaci mají být předkládána.

Článek 8 se věnuje odvracení, minimalizaci a řešení ztrát a škod spojených s nepříznivými dopady klimatické změny s využitím tzv. varšavského mechanismu. Oblasti spolupráce by měly zahrnovat systémy včasného varování, připravenost na mimořádné události, atp.

Článek 9 se týká financování: rozvinuté země mají poskytnout finanční podporu rozvíjejícím se zemím za účelem mitigace i adaptace. Rozvinuté země sdělují každé dva roky kvantitativní i kvalitativní informace týkající se této finanční podpory. Není však závazně stanovena konkrétní částka minimálního příspěvku rozvinutých zemí.

Podle článku 10 smluvní strany sdílejí dlouhodobou vizi významu vývoje a transferu technologií s cílem zlepšit odolnost proti změně klimatu a snižování emisí skleníkových plynů.

Článek 11 se věnuje budování kapacit – v rámci této dohody by se měly posilovat kapacity a schopnosti rozvíjejících se zemí.

Článek 12 deklaruje, že státy mají spolupracovat v provádění opatření podpory vzdělávání, veřejného povědomí, účasti veřejnosti a přístupu veřejnosti k informacím v oblasti klimatu.

Článek 13 zřizuje tzv. rámec větší transparentnosti pro činnost a podporu – v rámci toho se kladou požadavky na to, o čem mají státy pravidelně informovat, s ohledem na nejméně rozvinuté země, atp. Mezi tyto poskytované informace patří informace o adaptačních opatření,

plánech finanční podpory od rozvinutých zemí, národní zprávy o antropogenních emisích a snížení skleníkových plynů, atp.

Článek 14 se věnuje hodnocení provádění dohody směrem k nastaveným cílům, členské státy hodnotí provádění svých národních závazků každých pět let – poprvé v roce 2023.

Článek 15 zřizuje mechanismus k podpoře provádění dohody.

Hodnocení

Smlouva je prezentována jako kompromisní řešení, na kterém se nakonec dohodly jak státy, které prosazovaly co nejambicióznější cíle (viz výše), tak ty, které chtěly méně tvrdé podmínky (Čína, Indie). Světovými lídry je prezentována jako úspěch. Francouzský prezident se vyjádřil v tom smyslu, že se podařilo dosáhnout úspěchu, který se před šesti lety na jednání v Kodani nepodařilo dosáhnout. Generální ředitelka Mezinárodního měnového fondu Christine Lagardeová považuje dohodu za zlom, upozornila ale na to, že je důležité nyní stanovit cenu za uhlík. Ministr zahraničí Spojených států John Kerry považuje dohodu za vítězství pro celou planetu a budoucí generace. Barack Obama již byl v hodnocení střídavější. Dohoda a celá klimatická konference byly ve Spojených státech terčem kritiky ze strany republikánů s tím, že dle nich závazky snížit emise z tepelných elektráren zvýší ceny za elektřinu a budou znamenat masové propouštění. Evropský komisař pro klima a energetiku Miguel Arias Cañete dohodu zhodnotil jako úspěšnou – podle něj jsou v dohodě hlavní návrhy Unie, tedy dlouhodobý cíl, pětiletý cyklus pro vyhodnocování závazků a posílení transparentnosti. Nicméně je třeba připomenout, že jednotlivé závazky zemí nejsou právně závazné, finální dohoda neobsahuje opatření ke snižování emisí z letecké a lodní dopravy a Unie zůstává ambiciózní i v komparaci rozvinutých zemí. Předseda vlády ČR Bohuslav Sobotka dohodu označil za dobrý kompromis, ministr životního prostředí Richard Brabec text nazval vyváženým. Brabec uvedl, že „poprvé došlo k tomu, že si svět jako celek uvědomil odpovědnost, kterou má vůči změnám klimatu.“¹¹ Ocenil také to, že se do jednání zapojily rozvojové státy. Brabec pak dohodu okomentoval i z pohledu České republiky. Ministr životního prostředí řekl, že v současnosti produkuje Česká republika přibližně 12 tun emisí CO₂ ekvivalentu na osobu ročně, přičemž cílem je tuto hodnotu výrazně snížit a přiblížit se tak průměru EU, který činí 7 tun CO₂ ekvivalentu na obyvatele. Podle ministra již prováděná či připravovaná opatření s razantním snižováním emisí skleníkových plynů počítají. Výhledově však dle něj dohoda znamená další razantnější opatření např. v dopravě, zemědělství a dalších sektorech.¹²

Kritika

V dohodě chybí vyčíslený konkrétní a závazný cíl pro snížení globálních emisí do roku 2050. Je třeba poznamenat, že představené národní klimatické závazky nepostačují ani k omezení globální teploty na 2°C, odhaduje se, že by v případě jejich následování došlo k oteplení planety o 2,7 až 3,5 °C (dle některých až 3,7 °C¹³). Ale ani tyto cíle nejsou dle dohody právně závazné. To je chápáno jako problematické i ze strany EU. Tyto příspěvky navíc mají platit (pokud se státy dobrovolně neodhodlají k akci dříve) až od roku 2020. Není závazně stanovena konkrétní částka minimálního příspěvku finanční pomoci rozvinutých zemí – tak je stanoveno pouze v právně nezávazné předmluvě k dohodě, kde je odkazováno na minimální částku 100 miliard USD ročně s tím, že rozvinuté země mají svoji pomoc zvyšovat. Ve financování tedy Pařížská dohoda nepřinesla významný posun. Financování je kritizováno

¹¹ [Zde](#)

¹² [Zde](#)

¹³ Např. dle britského Tyndalova centra

zejména z pohledu současných dotací na těžbu a spalování fosilních paliv.¹⁴ Dohoda je také kritizována za to, že se nevěnuje lodní a letecké dopravě (což požadovala EU) a neřeší ani další kritické problémy jako je exportní chov dobytka či pěstování palmy olejné, atp.¹⁵ Kriticky je nahlíženo i na to, že dohoda neobsahuje explicitní požadavek týkající se fosilních paliv. Jako problém lze spatřovat také to, že úmluva neadresuje klimatické uprchlíky. Za problematické lze také považovat nedostatečné odškodňování, nedostatečnou ochranu práv původních obyvatel, apod. Dohoda je rozhodně nedostatečná v mnoha ohledech a nelze ji považovat za vítězství, je ale potřeba si uvědomit, že na konferenci v Paříži se diskutovalo nad již předpřipraveným textem, který některé z kritizovaných otázek také neřešil, proto nelze mluvit jen o nezdaru Pařížské konference. A smlouvu je potřeba také hodnotit vzhledem ke konferenci v Kodani, kde se konsensu nedosáhlo zejména z důvodu ambiciózních cílů, kdy mělo být na centrální úrovni určeno, o kolik státy své emise omezí. Nejvíce varování nicméně zaznívá před tím, abychom nepodlehli představě, že jsme dosáhli historické dohody, což by mohlo vést k nečinnosti směrem k dalšímu vyjednávání, které je však k naplnění cílů nezbytné. Nicméně během jednání byly oznámeny různé vedlejší iniciativy, což je také jedním z důvodů, proč někteří označují konferenci za úspěšnou. Odborníci také upozorňují na to, že klimatické změny v každém případě pokračují a pokračovaly by i v případě, že by došlo k zastavení emisí CO₂. Upozorňují proto na význam adaptačních opatření. Problémem je zejména sucho, tedy nedostatek zdrojů pitné vody, a zvyšování hladiny oceánů.

Právní důsledky

Jak již bylo konstatováno výše, účinnost smlouvy je podmíněna její ratifikací alespoň 55 státy produkujícími min. 55% podíl globálních emisí skleníkových plynů (dohoda se stane účinnou 30. den po dni, kdy úmluva bude požadovaným počtem států ratifikována). Ratifikační proces by měl začít na jaře 2016 a trvat bude 12 měsíců (konkrétně od 22. dubna 2016 do 21. dubna 2017). Evropská unie očekává, že země skupiny G20 (které představují asi 75 % globálních emisí), jakož i další země s vysokými a středními příjmy protokol včas ratifikují. V ČR bude potřeba k ratifikaci této mezinárodní smlouvy podle článku 49 Ústavy souhlasu obou komor Parlamentu (jedná se o tzv. prezidentskou mezinárodní smlouvu). Poté bude tato smlouva v souladu s článkem 10 Ústavy součástí právního řádu ČR a bude mít přednost před zákonem. Prezident ČR Miloš Zeman se vyjádřil v tom smyslu, že dohodu podepíše, dodal, že ji považuje spíše za deklaraci dobrých úmyslů. Dle prezidenta by ze znění textu měla více vyznívat závaznost dohodnutých cílů.¹⁶ Na úrovni Evropské unie je postup uzavírání mezinárodních smluv stanoven v čl. 218 Smlouvy o fungování Evropské unie (v rámci oblasti životního prostředí pak ještě v čl. 191/4 SFEU). Zmocnění k zahájení jednání, vydání směrnice pro jednání, zmocnění k podpisu dohody i uzavření je v pravomoci Rady. Je vyžadován souhlas Evropského parlamentu. Očekává se, že EU ratifikuje úmluvu co nejdříve po zahájení ratifikačního procesu.

Faktické důsledky

Podle ministra životního prostředí Richarda Brabce Česko, stejně jako celá Evropská unie, s cíli dohody nebude mít problém přinejmenším do roku 2030, do kdy by měly být plněny s rezervou. "Otázka je samozřejmě horizont po roce 2030, ale určitě nebude spát Evropa a nebudeme spát ani my," citoval ministra ekolist.cz¹⁷. Dle odborníků je na úrovni České

¹⁴ Např. [zde](#)

¹⁵ Např. [zde](#)

¹⁶ [Zde](#)

¹⁷ Např. [zde](#)

republiky potřeba se zaměřit na efektivní využívání energie i na omezení využívání zásob uhlí – v této souvislosti se navrhuje přijmout tzv. antifosilní zákon. Odborníci poukazují na prohlášení světových vědců, aby Evropská unie do roku 2030 přestala fosilní paliva využívat. S antifosilním zákonem dle svých slov počítá i ministerstvo pro životní prostředí. Dalšími kroky ČR je dle ministra např. snižování emisí díky programu zateplování domů v programu Nová zelená úsporám, snižování emisí v dopravě díky podpoře čistých technologií, postupné uzavírání hnědouhelných elektráren, které dosluhují, přechod energetiky na vyšší využití jádra a obnovitelných zdrojů energie nebo decentralizované zdroje v domácnostech, například malé solární elektrárny. Konkrétně se jedná o opatření jako je Státní energetická koncepce, Politika ochrany klimatu v ČR, NAP čisté mobility, apod.¹⁸ Evropská unie schválila svůj cíl do roku 2030 již v roce 2014, je jím snížení domácích emisí do roku 2030 nejméně o 40 % oproti roku 1990.¹⁹ Za tímto účelem již EU reformuje systém pro obchodování s emisními povolenkami, atp. Do roku 2050 je pak cílem EU snížit domácí emise alespoň o 80 %. Základní prvky, které by měly formovat opatření EU v oblasti klimatu, s jejichž pomocí Unie do roku 2050 přejde na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství, jsou navrženy v iniciativě „Evropa účinněji využívající zdroje“, která zahrnuje Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050²⁰, bílou knihu o dopravě a plán pro energetickou účinnost. Sdělení stanoví časový rámec pro snižování emisí skleníkových plynů do roku 2050, kdy by mělo dojít k jejich 80% až 95% snížení v porovnání se stavem v roce 1990. Pro jednotlivá odvětví sdělení stanoví konkrétní cíle, dále jsou stanovena opatření jak těchto cílů s přiměřenými náklady dosáhnout. Na toto by měly navazovat vnitrostátní nízkouhlíkové plány jednotlivých členských států. Současné politiky EU jsou vzhledem k roku 2030 nastaveny na cíl růstu teploty max. 2°C, bylo by tedy potřeba je zlepšit, nicméně některé státy EU mají ambicióznější politiku než EU celkově a vzhledem k moderním technologiím a obnovitelným zdrojům se očekává, že by snižování emisí skleníkových plynů mohlo postupovat rychleji než dle nastavených cílů. Rada přijala závěry týkající se mandátu EU pro zasedání konference smluvních stran úmluvy OSN o změně klimatu v Paříži v září 2015, ve kterém podpořila výše zmíněné sdělení Komise.²¹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě Pařížský protokol – plán boje proti globální změně klimatu po roce 2020 bylo přijato Evropským parlamentem 14. října 2015. Při jednání v Paříži byla EU reprezentována Evropskou komisí a předsednickým státem. Dále se jednání účastnila delegace poslanců Evropského parlamentu. Evropský parlament se výsledky Pařížského jednání zabýval 15. prosince 2015.²²

Navazující opatření

Očekává se, že na Pařížský protokol bude navazovat technický program, který by měl být dokončen do roku 2017, a v němž by měla být stanovena podrobná pravidla, postupy a instituce potřebné pro dosažení cílů Pařížského protokolu. Bude potřeba pracovat na jednotném systému vykazování emisí. Poté dojde k inventurám plnění národních klimatických plánů v pravidelných pětiletých intervalech – poprvé v roce 2023, jakož i k revizi národních závazků. Také jsou očekávány příspěvky jednotlivých zemí do Zeleného

¹⁸ Vyjádření ministra je k dispozici [zde](#)

¹⁹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky v období 2020-2030 (KOM (2014) 15 v konečném znění)

²⁰ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050 (KOM (2011) 112 v konečném znění)

²¹ K dispozici [zde](#)

²² Podrobněji viz [zde](#)

klimatického fondu na pomoc rozvojovým zemím – v tomto ohledu se již přiblížily Spojené státy americké.²³ Další Konference smluvních stran (COP22) se uskuteční příští rok v Maroku. Krokem, ke kterému by bylo možné do budoucna směřovat, je vytvoření mezinárodního trhu s emisními povolenkami.

Použitá literatura a zdroje

1. Právní předpisy uvedené v textu
2. Internetové stránky Evropského parlamentu, Evropské rady
3. Brabec R. Komentář k přijetí nové klimatické smlouvy na COP21 v Paříži (k dispozici zde: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/richard-brabec-komentar-k-prijeti-nove-klimaticke-smlouvy-na-cop21-v-parizi>)
4. Prezident Zeman podepíše pařížskou dohodu o klimatu – ČTK via ekolist.cz (dostupné zde: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/prezident-zeman-podepise-parizskou-dohodu-o-klimatu>)
5. Klein, N. What's really at stake at the Paris climate conference now marches are banned, The Guardian (dostupné zde: http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/20/paris-climate-talks-protesters-hollande-violence?CMP=share_btn_tw)
6. Tisková zpráva CDE (dostupné zde: <http://cde.ecn.cz/tiskovka.shtml?cmd%5B3213%5D=i-3213-2455075>)
7. Z debaty o vlivu klimatických změn pořádané Institutem pro politiku a společnost, záznam dostupný zde: <http://www.politikaspolecnost.cz/video/>
8. Patočka, J. Klima po Paříži: politici naslibovali, jednat musí lidé. Dohoda nestačí (dostupné zde: <http://denikreferendum.cz/clanek/21895-klima-po-parizi-politici-naslibovali-jednat-musi-lide-dohoda-destaci>)
9. Brabec: Pařížská dohoda může být poslední šancí něco reálně ovlivnit. Je to obrovský první krok (<http://domaci.ihned.cz/c1-64972790-brabec-parizska-dohoda-muze-byt-posledni-sanci-neco-realne-ovlivnit-je-to-obrovsky-prvni-krok>)

²³ Více info [zde](#)